

la humanitat

...No hi ha cap pressió
ni cap engany que pugui
subjugar la Catalunya
de sempre.

Fundador: Lluís Companys

President: J. IRLA

SEGONA EPOCA
Any V. Núm. 12

Registrado como artículo de 2a. clase en la
Administración de Correos de México, D. F.

Editor E. R. de C.
Rosales 26

Setembre de 1948
Mèxic, D. F.

ONZE DE SETEMBRE DE 1714 SIGNIFICACIO HISTÒRICA

(Per A. ROVIRA i VIRGILI, President del Parlament de Catalunya)

S'equivoquen els historiadors i els polítics que donen a la intervenció de Catalunya en la guerra de Successió un sentit dinàstic. Aleshores hi hagué sens dubte catalans carlistes, sigui partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria, com n'hi hagué de filipins, o sigui partidaris del duc Felip d'Anjou. Però a despit dels casos particulars de dinastisme, la força profunda que movia el nostre poble era l'amor a la seva llibertat. Estimava les seves lliures institucions antigues, no per antigues, sinó per lliures. I preferia Carles d'Àustria a Felip d'Anjou perquè creia que amb l'arxiduc estarien més assegurades que amb el duc. Els qui presenten els catalans com a moguts pel dinastisme, com a amics dels Àustries i enemics dels Borbons, obliden que els avis dels homes del 1714 es revoltaren contra un monarca de la casa d'Àustria, Felip IV, i proclamaren un monarca de la casa de Borbó, Lluís XIII?

No eren realistes de cap rei, no eren dinàstics de cap dinastia, els catalans del 1714; no ho eren tampoc els del 1640. ¿Com podia ésser realista un poble que es revoltà contra tres reis: Joan II, Felip IV i Felip V? ¿Com podia ésser dinàstic un poble que es revoltà contra tres dinasties: la de Trastàmara en el segle XV, la d'Àustria en el segle XVII, la de Borbó en el XVIII?

El poble català, al llarg de la seva història, només ha estimat verament uns prínceps: els qui eren de la seva mateixa sang, de la seva mateixa llengua, del seu mateix esperit. Només ha estimat una sola dinastia: la pròpia, la del casal de Barcelona. I és que aquells comtes i reis i aquella dinastia que durà més de cinc-cents anys, estimaven Catalunya. Amor amb amor es paga.

Tres revoltes contra tres reis forasters, cada un d'una diferent dinastia, i cinc intents d'establir la República catalana (1462, 1641, 1714, 1873 i 1931). Tal és l'executòria que el nostre passat ostenta. No és, evidentment, l'executòria d'un poble monàrquic.

La guerra de Successió, el setge de Barcelona, el darrer esforç heroic de l'Onze de Setembre, tenen imprès, no el segell d'un príncep, sinó el signe nacional.

Les dissorts i els errors de quatre segles (XV-XVIII) feren lliscar els catalans pel pendent de la decadència. Catalunya, a principis del segle XVIII, ja havia perdut el seu alt lloc polític, el seu patrimoni espiritual, la llússor d'una rica i noble literatura, l'orgull del nom. La seva llengua anava perdent posicions, s'enlletgia i es corrompia; literàriament, era un sepulcre d'obres oblidades. La nació es transformava en província, i els segles de lliscament havien de dur a la final caiguda.

¿Anguniós fenomen, el d'un poble que es desnacionalitza! Perd la clara consciència nacional i no acaba d'arribar a la inconsciència. Les seves millors qualitats ètniques floten en la boira del subconscient. Malgrat els empelts desnacionalitzadors, la vella saba resta a les arrels vives, clavades dins la terra pairal. I els llenyaters que volen tallar l'arbre per la soca, provoquen la rebrotada, més aviat o més tard.

Els esclats heroics, que salven l'honor d'un poble, no salven sempre la seva llibertat. Només la salva l'esperit, perquè és invulnerable, perquè és immoridor. Els catalans, l'Onze de Setembre, van caure com a herois, però van quedar esclaus, segons llur propi mot. Veien a tocar "l'esclavitud certa i forçosa". La posta vermella d'aquell dia era la posta de vuit centúries d'història. Però van saber comprendre que no era el darrer dia de la pàtria, i per això en llur suprema crida van invocar l'avenir.

L'avenir els escoltà, i es féu realitat llur esperança. Des del primer terç del segle següent, les banderes caigudes tornaren a alçar-se.

Ningú no ha de dir mai més que els catalans del 1714 combateren per un rei, per una dinastia. Això no és veritat. Ho desmenteixen els fets mateixos, els textos documentals, l'estudi psicològic. Aduoc la majoria dels qui tenien el nom d'un príncep als llavis, tenien la pàtria al cor.

Ultra les grans proves de la història, surt de vegades un crit, una frase, un vers, que fan palesa la veritat enterbolida o desconeguda enmig dels debats i dels parers divergents. I bé: ¿voleu una d'aquestes proves alhora humils i convincents que demostren que per als catalans del 1714 no es tractava d'un plet dinàstic, sinó d'un esforç nacional a fi de no caure sota la dominació de l'Estat unitari? Ací la teniu:

El mes d'agost del 1714, poques setmanes abans de l'assalt de Barcelona pels exèrcits d'Espanya i de França, corria per la ciutat una composició en vers sobre el setge, escrita en castellà —cosa freqüent en el període minvant—, però plena de sentiment català. Vegeu-ne aquesta estrofa:

Invicta Coronela
que hoy se debe a tu espada
el no verse triunfante
la nación castellana.

S'ha d'entendre ací per "nació castellana" l'Estat espanyol, els funcionaris militars i civils; en una paraula, els dirigents, que arrossegaven més o menys els dirigits. El valor d'aquesta versos poèticament tan pobres, consisteix a mostrar amb espontaneïtat el caràcter nacional de la lluita. Els herois de la Coronela —menestrals, estudiants, pagesos, homes de professió liberal— donaven la sang per impedir que Catalunya fos reduïda, tal com s'havia proposat feia prop d'un segle el comte d'Olivares, a l'estil i a les lleis de Castella. No van poder impedir-ho; però van donar a la caiguda de Barcelona una resplendor de glòria que es veié des de tots els indrets d'Europa i que perdura encara. D'aquestes resplendors perdurables neixen les noves aurores.

I
*Et duc en mi com una Morta-Viva
i aquest somriure amarg amb què has quedat
de mare humil i de senyora altiva
té llum d'alba i besllums d'eternitat.*

*Així com tu i per tu somriuré, un dia,
quan la mà de l'esposa em clogui els ulls
i em confii a la mort sense altra guia
que l'esma de la fe dels que tu escullis.*

*Que aquells que moren segurs de revindre
exiliats, serven l'amarg somriure
que ni l'esglai de la mort no esborra,*

*ni esborraran les pluges furientes,
ni les nevades plàcides i lentes,
que ells cada dia somriuran més clar.*

II
*Insidioses, les veus de la fama
t'han mort en va, que et miro fit a fit
i et veig parpellejar con una flama
que crepita en la fosca de la nit.*

*Com més densa és la fosca més et miro,
que, a la claror naixent en què se't ven,
et sento més en l'aire que respiro
i en la tonada de la meua ven.*

*Que fins quan balbuceges que no ets morta
en llengua emprada per a dir-bo al món,
de tan present que hi ets, no se't confon,*

*i, de tan viva que t'hi sents i forta,
t'estremeixes al fons del meu accent
que enlluerna de clar i crema ardent.*

III
*Jo et creia en mi com una Morta-Viva
i ara et veig resplendir als turons pairals!
Com més se't pren per morta i per captiva
més senyoreges del pla als cims més alts.*

*Que no hi ha platja, cima ni carena
prou fermes, prou estables ni en repòs,
si no han reprès la teua pau serena
i no han refet les corbes del teu cos.*

*Muntanyes de color de llunyania
que l'esfumeu adornada en l'espai,
temps a venir obrirà els ulls amb esglai,*

*que té d'alçar-se amb l'impetu amb què, un dia,
sorgiran acatant la veu de Déu,
del fosc no-res als cims rutilants de neu!*

VENTURA GASSOL.

París, 11 de setembre 1948

A L'ORFEO CATALA

La commemoració de l'Onze de Setembre de 1714, aquest any portà un nombre públic a la casa dels catalans a Mèxic. El nou estatge donava goig de veure.

A les nou del vespre, l'altar de la Pàtria, obra del nostre estimat amic Marcel·lí Porta, ben resolt i solemne en la seva senzillesa, començà a rebre les ofrenes florals. La primera, com per dret l'hi correspon, fou la de l'Orfeo Català, entitat i bocí de Catalunya que acull els catalans republicans i demòcrates, vells residents i exiliats. Els vells residents, orgullosos d'haver persistit any i any en la tasca patriòtica serena i abnegada de mantenir un troç de Catalunya que els permetia una mica més que un bon record malgrat la llunyania i que ara, en la dissort, els nou vinguts, hi hagin trobat una llar acollidora. Nosaltres, els exiliats, encara que alguna vegada el nostre neguit trenqui el ritme assenyat dels vells residents i bons catalans, els en tenim un gran agraïment i admirem la seva fidelitat a la Pàtria.

Seguidament tots els partits polítics entregaren pomells de flors a la Comissió receptora d'ofrenes i, després, molts particulars també varen retre l'homenatge d'un ramell a la imatge de l'estàtua de Rafael de Casanova.

L'Esbart Dansaire, sota la direcció del Mestre Antoni Joan Garcia, interpretà els següents ballets:

I.—GALOP DE CORTESIA.
II.—BALLET DE MUNTANYA.
III.—LA MORISCA.

Els aplaudiments i les repeticions obligades, foren un premi ben meregut a la gràcia i justesa dels dansaires i a la devoció i saber del volgut amic i Mestre Garcia que fa, de cada alumne, un mestre tan entusiasta com ell mateix.

L'Agrupació Catalana d'Art Dramàtic, sota la direcció del senyor Josep Prat, interpretà una evocació del poema de Frederic Soler "PITARRA": "El Fossar de les Moreres".

Aquesta evocació fou dita en la forma de les dramatitzacions radiades, igual com va ser estrenada al Casal Català de Londres en la commemoració de l'Onze de Setembre, l'any 1942.

D'aquesta bella adaptació, en copiem l'episodi final:

Segon narrador:

Al fossar de les moreres no s'hi enterra cap traïdor, fins perdent nostres banderes serà l'hurna de l'honor. Pobra i trista Barcelona; com t'estrenyen lo dogal Felip quint l'assalt ja et dona i t'ofega amb sa corona apressant ton fi mortal. Més tons fills per ço no aflueixen i combaten sempre forts, i en los murs que calent cruixen, entre rius de sang que els riuixen, s'alceïn altres rius de morts. I a rengleres, a rengleres els van portant a enterrar al fossar de les moreres entre fum i polsagueres i un retrò que fa esglaiar. Barrejats en un munt cauen els d'un i d'altre cantó, i encara que morts ja jauen, sembla que en combatre es plauen lo lleial amb lo traïdor.

De sobte l'avi es fa enrera al mirar a un mort que han dut, i el nin, en veure qui era tant és lo que s'espervera que, de l'esglai, resta mut. Contemplant-se el nét i l'avi s'estan al mig del fossar sense obrir per res lo llavi; a tots dos els sembla agravi lo mot que ha de pronunciar. I mentrestant, alla al lluny, encara la canonada fent nuvols de fum retruny, i el vell veu l'eina mullada de sang dels seus fills, al puny.

Al fi esclata amb foc que llança pels seus ulls, l'ira del cor seu:

Mestre Jordi

Mira 'l ;Déu n'ha pres venjança!
Duu el vestit de l'host de França,
i és el teu pare, fill meu!

Segon narrador

I el vell que el magall empenya,
diu tot d'una al nin que plora:

Mestre Jordi

El seu crim dels bons l'allunya;
fou traïdor a Catalunya.
On l'enterrem?

Marsalet

A fora!!

Mestre Jordi

Al Fossar de les moreres no s'hi enterra cap traïdor, fins perdent nostre banderes serà l'hurna de l'honor.

Els elements del quadre dramàtic posaren una gran emoció i encert en la interpretació d'aquesta punyent evocació de l'Onze de Setembre de 1714, i foren xardorosament aplaudits.

Per encàrrec de l'Orfeo el benivolgut amic senyor Roc Boronat, pronunciat el parlament al·lusiu a la diada. Ens plau reproduir-ne uns fragments: "Fa dos cents trenta quatre anys que l'estat espanyol agredí i envai la Nació Catalana; la resistència de Catalunya fou esclafada i desposseïda de les seves llibertats... però no vençuda. "Vençuda, no. Fa dos cents trenta quatre anys i, avui, arreu on hi ha catalans es maleeix la memòria de Felip V, ensems que s'augmenta la grandesa simbòlica de les seves víctimes; fa (Gireu full si us plau)